

ISSN 2076–1554

Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ВГО Українська академія наук

Видавництво «Гілея»

Гілея

*Науковий вісник
збірник наукових праць*

- *Історичні науки*
- *Філософські науки*
- *Політичні науки*

Випуск 132 (№ 5)

Київ – 2018

Збірник засновано 2004 року. Вихід з друку – щомісячно**Фахове видання**

з філософських, політичних наук затверджено наказом Міністерства освіти і науки України
№ 747 від 13 липня 2015 р., з історичних наук наказом МОН України № 1328 від 21 грудня 2015 р. (перереєстрація)

Свідоцтво про державну реєстрацію (перереєстрацію) друкованого засобу
масової інформації: серія КВ № 22632-12532ПП від 24 квітня 2017 року

Друкується за рішенням:

Вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 12 від 05 квітня 2018 р.)

Збірник входить до міжнародних баз

Google Scholar; Index Copernicus (Польща); EBSCO Publishing, Inc. (USA); SIS (Scientific Indexing Services) (USA); InfoBase Index (Індія).

Шеф – редактор:

Андрущенко В. П.,
д-р філос. наук, проф., член – кор. НАН України,
акад. НАПН України
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Головний редактор:

Вашкевич В. М.,
д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Співредактори:

Акопян В. Г.,
д-р філос. наук, ст.н.с. (Україна, Київ)
Кивлюк О. П., д-р філос. наук, ст.н.с.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Муляр В. І.,
д-р філос. наук, проф. (Україна, Житомир)

Відповідальний секретар:

Халамандик В. Б.,
д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Редакційна рада:

Андрущенко В. П., д-р філос. наук
проф., член – кор. НАН України, акад. НАПН України
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Вашкевич В. М., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Зеленков А. І., д-р філос. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Колесник В. Ф., д-р іст. наук, проф.,
член-кор. НАН України (Україна, Київ)
Мирзаханян Р., д-р іст. наук, проф. (Вірменія, Єреван)
Михальченко М. І., д-р філос. наук, проф.,
член – кор. НАН України (Україна, Київ)
Панчук М. І., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Рафальський О. О., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Савельєв В. Л., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Солдатенко В. Ф., д-р іст. наук, проф., член-кор. НАН України
(Україна, Київ)
Степико М. Т., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ)

Редакційна колегія:

З історичних наук:
Войцехівська І. Н., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Дробот І. І., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Журба М. А., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Лазько Г. Г., д-р іст. наук, проф. (Білорусь, Гомель)
Лисак В. Ф., д-р іст. наук, проф. (Україна, Маріуполь)
Мезга М. М., д-р іст. наук, проф. (Білорусь, Гомель)
Михайлюк В. П., д-р іст. наук, проф. (Україна, Старобільськ)

Стоян Т. А., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Сушко О. О., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Чернега Л. М., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Шаповал Ю. І., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)

З філософських наук:

Абасов А. С., д-р філос. наук, проф. (Азербайджан, Баку)
Базалук О. О., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ)
Бех В. П., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Воронкова В. Г., д-р філос. наук, проф. (Україна, Запоріжжя)
Герасимова Е. М., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Гарбар Г. А., д-р філос. наук, проф. (Україна, Миколаїв)
Жадько В. О., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Жижко Т. А., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Купчал С. В., д-р філос. наук, проф. (Україна, Полтава)
Миколайчук А., д-р хабілітований, проф. (Польща, Познань)
Онїско О. Ф., д-р техн. наук, проф. (Україна, Київ)
Свириденко Д. Б., д-р філос. наук, доц.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Терещинський С. О., д-р філос. наук, доц.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Тещлав С., д-р філос. наук, проф. (Польща, Бидгощ)
Яшанов С. М., д-р пед. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

З політичних наук:

Андрусиньш Б. І., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Андрюкайтене Р., д-р PhD соціальних наук (менеджмент),
(Литва, Маріямполь)
Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Балабанов К. В., д-р політ. наук, проф. (Україна, Маріуполь)
Варзар І. М., д-р політ. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Васильчук Є. О., д-р політ. наук, доц. (Україна, Черкаси)
Войналович В. А., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Іванов М. С., д-р політ. наук, проф. (Україна, Миколаїв)
Картунов О. В., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Кізіма С. А., д-р політ. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Котигоренко В. О., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Крась І., д-р хабілітований, проф. (Польща, Ченстохов)
Лапина С. В., д-р соц. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Макаренко Л. Л., д-р пед. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Остапенко М. А., д-р політ. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Римаренко С. Ю., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Срогошу Т., д-р хабілітований, проф. (Польща, Ченстохов)

Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : «Видавництво «Гілея», 2018. – Вип. 132 (5). – 396 с.

Концепція збірника базується на багатоплановому науковому висвітленні проблем інформаційної цивілізації, що формується. Основні рубрики охоплюють галузі історичних, філософських та політичних наук. Розрахований на фахівців гуманітарних та соціально-політичних наук.

ISSN 2076-1554

Natsional'nyy pedahohichnyy universytet
imeni M. P. Drahomanova

VHO Ukrayins'ka Akademiya Nauk

Vydavnytstvo «Hileya»

Hileya

*naukovyy visnyk
zbirnyk naukovykh prats'*

- *Istorychni nauky*
- *Filosofs'ki nauky*
- *Politychni nauky*

Vypusk 132 (№ 5)

Kyyiv – 2018

Zbirnyk zasnovano 2004 roku. Vykhid z druku – shchomisyachno

FAKHOVE VYDANNYA

z filosofs'kykh, politychnykh nauk zatverdzheno nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy
№ 747 vid 13 lypnya 2015 r., z istorychnykh nauk nakazom MON Ukrainy № 1328 vid 21 hrudnya 2015 r. (pereyestratsiyu)

Svidotstvo pro derzhavnu reyestratsiyu (pereyestratsiyu) drukovanoho zasobu
masovoyi informatsiyi: seriya KV № 22632-12532PR vid 24 kvitnya 2017 roku

Drukuyet'sya za rishennyam:

Vchenoyi rady Natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova
(protokol № 12 vid 05 kvitnia 2018 r.)

Zbirnyk vkhodyt' do mizhnarodnykh baz:

Google Scholar; Index Copernicus (Pol'shcha); EBSCO Publishing, Inc. (USA); SIS (Scientific Indexing Services) (USA); InfoBase Index (Indyya).

Shef–redaktor:

Andrushchenko V. P., d–r filoz. nauk,
prof., chlen – kor. NAN Ukrainy, akad. NAPN Ukrainy
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Holovnyy redaktor:

Vashkevych V. M., d–r filoz. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Spivredaktory:

Akopyan V. H., d–r filoz. nauk, st.n.s. (Ukrayina, Kyiv),
Kyvylyuk O. P., d–r filoz. nauk, st.n.s.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Mulyar V. I., d–r filoz. nauk, prof. (Ukrayina, Zhytomyr)

Vidpovidal'nyy sekretar:

Khalamendyk V. B., d–r filoz. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Redaktsiyna rada:

Andrushchenko V. P., d–r filoz. nauk, prof.,
chlen – kor. NAN Ukrainy, akad. NAPN Ukrainy
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Vashkevych V. M., d–r filoz. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Zelenkov A. I., d–r filoz. nauk, prof. (Bilorus', Mins'k)
Kolesnyk V. F., d–r ist. nauk, prof.,
chlen–kor. NAN Ukrainy (Ukrayina, Kyiv)
Myrzakhanyan R., d–r ist. nauk, prof. (Armeniya, Yerevan)
Mykhal'chenko M. I., d–r filoz. nauk, prof.,
chlen – kor. NAN Ukrainy (Ukrayina, Kyiv)
Rafal's'kyi O. O., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Savel'yev V. L., d–r ist. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Soldatenko V. F., d–r ist. nauk, prof.,
chlen–kor. NAN Ukrainy (Ukrayina, Kyiv)
Stepyko M. T., d–r filoz. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Redaktsiyna kolehiya:**Z istorychnykh nauk:**

Voytsekhivs'ka I. N., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Drobot I. L., d–r ist. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Zhurba M. A., d–r ist. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Laz'ko H. H., d–r ist. nauk, prof. (Bilorus', Homel')
Lysak V. F., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Mariupol')
Mezha M. M., d–r ist. nauk, prof. (Bilorus', Homel')
Mykhaylyuk V. P., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Starobil's'k)
Stoyan T. A., d–r ist. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Sushko O. O., d–r ist. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Cherneha L. M., d–r ist. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Shapoval Yu. I., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Z filosofs'kykh nauk:

Abasov A. S., d–r filoz. nauk, prof. (Azerbaydzhan, Baku)
Bazaluk O. O., d–r filoz. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Bekh V. P., d–r filoz. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Voronkova V. H., d–r filoz. nauk, prof. (Ukrayina, Zaporizhzhya)
Harbar H.A., d–r filoz. nauk, prof. (Ukrayina, Mykolayiv)
Herasyimova E. M., d–r filoz. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Zhad'ko V. O., d–r filoz. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Zhyzhko T. A., d–r filoz. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Kutsepal S. V., d–r filoz. nauk, prof. (Ukrayina, Poltava)
Mykolaychak A., d–r khabilitovanyy, prof. (Pol'shcha, Poznan')
Onipko O. F., d–r tekhn. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Svyrydenko D. B., d–r filoz. nauk, dots.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Terepyschyy S. O., d–r filoz. nauk, dots.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Tetslav S., d–r filoz. nauk, prof. (Pol'shcha, Bydoshch)
Yashanov S. M., d–r ped. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Z politychnykh nauk:

Andrusyshyn B. I., d–r ist. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Andryukaytene R., d–r PhD sotsial'nykh nauk (menedzhment),
(Lytva, Mariampol')
Babkina O. V., d–r polit. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Balabanov K. V., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Mariupol')
Varzar I. M., d–r polit. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Vasyl'chuk Ye. O., d–r polit. nauk, doc. (Ukrayina, Cherkasu)
Vynalovych V. A., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Ivanov M. S., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Mykolayiv)
Kartunov O. V., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Kizima S. A., d–r polit. nauk, prof. (Bilorus', Mins'k)
Kotyhorenko V. O., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Kras' I., d–r khabilitovanyy, prof. (Pol'shcha, Chenshtokhov)
Lapyna S. V., d–r sots. nauk, prof. (Bilorus', Mins'k)
Makarenko L. L., d–r ped. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Ostapenko M. A., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Rymarenko S. Yu., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Sroshoshu T., d–r khabilit., prof. (Pol'shcha, Chenshtokhov)

Hileya: naukovyy visnyk. Zbirnyk naukovykh prats' / Hol. red. V. M. Vashkevych. – K. : «Vydavnytstvo «Hileya», 2018. – Vyp. 132 (5) – 396 s.

Kontseptsiya zbirnyka bazuyet'sya na bahatoplanovomu naukovomu vysvitleni problem informatsiyoi tsyvilizatsiyi, shcho formuyet'sya. Osnovni rubryky okhplyuyut' haluzi istorychnykh, filosofs'kykh ta politychnykh nauk. Rozrakhovanyy na fakhytiv humanitarnykh ta sotsial'no–politychnykh nauk.

ПРЕДСТАВНИЦТВА
збірника «Гілея: науковий вісник» в Україні

Вінницьке представництво
(Вінницький національний технічний університет)
керівник **Денисюк С. Г.**, доктор політичних наук, професор
e-mail: sg_denisyyk@mail.ru

Дніпропетровське представництво
(Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара)
керівник **Вершина В. А.**, кандидат філософських наук, доцент
e-mail: mailto:vivi.dp@mail.ru

Донецьке представництво
(Донецький національний університет)
керівник **Андрієнко О. В.**, доктор філософських наук, доцент
e-mail: elena_andrienko8@mail.ru

Запорізьке представництво
(Запорізький національний технічний університет)
керівник **Ємельяненко Є. О.**, кандидат філософських наук, доцент
e-mail: gileya_zaporizhzhya@ukr.net

Івано–Франківське представництво
(Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника, м. Івано–Франківськ)
керівник **Дичковська Г. О.**, кандидат філософських наук, доцент
e-mail: go_osmomysl@ukr.net

Луганське представництво
(Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля, м. Старобільськ)
керівник **Михайлюк В. П.**, доктор історичних наук, професор
e-mail: vital_mih@ukr.net

Львівське представництво
(Національний університет «Львівська політехніка»)
керівник **Карівець І. В.**, кандидат філософських наук, доцент
e-mail: sacre@ukr.net

Маріупольське представництво
(Маріупольський державний університет)
керівник **Булик М.**, кандидат політичних наук, доцент
e-mail: vorlok@ukr.net

Миколаївське представництво
(Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського)
керівник **Макарчук С. С.**, кандидат історичних наук, доцент
e-mail: rvgreabis@farlep.mk.ua
координатор **Шкуренко К. О.**, кандидат політичних наук, доцент
e-mail: sh_kamila@mail.ru

Одеське представництво
(Одеський національний університет імені І. І. Мечникова)
керівник **Барвінська П. І.**, кандидат історичних наук, доцент
e-mail: barwinskaja@ua.fm

Подільське представництво
(Подільський державний аграрно–технічний університет,
м. Кам'янець–Подільський)
керівник **Колосюк І. А.**, кандидат філософських наук, доцент
e-mail: ikolosyuk@ukr.net

Полтавське представництво
(Полтавський факультет Національної юридичної академії
України ім. Ярослава Мудрого)
керівник **Купечал С. В.**, доктор філософських наук, професор
e-mail: svkutsepai@rambler.ru

Сумське представництво
(Сумський державний університет)
керівник **Дегтярьов С. І.**, кандидат історичних наук, доцент
e-mail: starsergo@bigmir.net

Тернопільське представництво
(Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка)
керівник **Кліш А. Б.**, кандидат історичних наук, доцент
e-mail: Klish_Andriy@ukr.net

Ужгородське представництво
(Ужгородський національний університет)
керівник **Мелеганич Г. І.**, кандидат політичних наук, доцент
e-mail: melgi@ukr.net

Уманське представництво
(Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини)
керівник **Кривошея І. І.**, кандидат історичних наук, доцент
e-mail: igorkryvosheia@gmail.com

Харківське представництво
(Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»)
керівник **Владленова І. В.**, доктор філософських наук, професор
e-mail: vladlenova@email.ua

Хмельницьке представництво
(Хмельницький національний університет)
керівник **Гоцуляк В. М.**, кандидат політичних наук, доцент
e-mail: gotsylak@ukr.net

Черкаське представництво
(Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького)
керівник **Васильчук Є. О.**, кандидат політичних наук, доцент
e-mail: vasilchuk84@bk.ru

Чернігівське представництво
(Чернігівський державний інститут економіки і управління)
керівник **Тополь О. В.**, доктор філософських наук, доцент
e-mail: topololga@ukr.net
координатор **Горобець С. М.**, молодший науковий співробітник
e-mail: olen-g@yandex.ru

ПРЕДСТАВНИЦТВО
збірника «Гілея: науковий вісник» в Азербайджані

(Національна Академія Наук Азербайджану, м. Баку)
керівник **Махмудов М. А.**, доктор філософії
e-mail: matlabm@yandex.com
координатор **Рагімлі Р.**, науковий співробітник
e-mail: rus_rahimli@yahoo.com

ПРЕДСТАВНИЦТВА
збірника «Гілея: науковий вісник» в Білорусі

(Академія управління
при Президентові Республіки Білорусь, м. Мінськ)
керівник **Алейнікова С. М.**, кандидат соціологічних наук, доцент
e-mail: alejnsvetlana@yandex.ru
(Брестський державний університет імені О. С. Пушкіна, м. Брест)
керівник **Шостак Г. В.**, кандидат педагогічних наук
e-mail: shostak1964@brest.by
(Гомельський державний університет
імені Франціська Скорини, м. Гомель)
керівник **Мезга М. М.**, кандидат історичних наук, доцент
e-mail: nmezga@gsu.by

ПРЕДСТАВНИЦТВА
збірника «Гілея: науковий вісник» в Польщі

(Університет імені Адама Міцкевича в Познані)
керівник **Димчик Р.**, доктор, викладач,
e-mail: dymczyk@wp.pl
(Інститут історії Академії імені Яна Длугоша в Ченстохові)
керівник **Моравец Н.**, доктор, викладач
e-mail: mornor@wp.pl

Запрошуємо Вас відвідати наш сайт: www.gileya.org

E-mail: gileya.org.ua@gmail.com

Див. також: Сайт Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського: www.nbuv.gov.ua/portal

Розділ: Наукова періодика України: журнали та збірники наукових праць

PREDSTAVNYTSTVA
zbirnyka «Hileya: naukovyy visnyk» v Ukraini

Vinnyts'ke predstavnytstvo
(Vinnyts'kyy natsional'nyy tekhnichnyy universytet)
kerivnyk **Denysyuk S. H.**, doktor politychnykh nauk, profesor
e-mail: sg_denisiyk@mail.ru.

Dnipropetrovs'ke predstavnytstvo
(Dnipropetrovs'kyy natsional'nyy universytet imeni Olesya Honchara)
kerivnyk **Vershyna V. A.**, kandydat filosof's'kykh nauk, dotsent
e-mail: mailto:vivi.dp@mail.ru

Donets'ke predstavnytstvo
(Donets'kyy natsional'nyy universytet)
kerivnyk **Andriyenko O. V.**, doktor filosof's'kykh nauk, dotsent
e-mail: elena_andrienko8@mail.ru

Zaporiz'ke predstavnytstvo
(Zaporiz'kyy natsional'nyy tekhnichnyy universytet)
kerivnyk **Yemel'yanenko Ye. O.**, kandydat filosof's'kykh nauk, dotsent
e-mail: gileya_zaporizhzhya@ukr.net

Ivano-Frankivs'ke predstavnytstvo
(Prykarpat-s'kyy natsional'nyy universytet imeni Vasyl'ya Stefanyka,
m. Ivano-Frankiv's'k)
kerivnyk **Dychkovs'ka H. O.**, kandydat filosof's'kykh nauk, dotsent
e-mail: go_osmomysl@ukr.net

Luhans'ke predstavnytstvo
(Skhidnoukrayins'kyy natsional'nyy universytet
imeni Volodymyra Dalya, m. Starobil's'k)
kerivnyk **Mykhaylyuk V. P.**, doktor istorichnykh nauk, profesor
e-mail: vital_mih@ukr.net

L'vivs'ke predstavnytstvo
(Natsional'nyy universytet «L'viv's'ka politekhnika»)
kerivnyk **Karivets' I. V.**, kandydat filosof's'kykh nauk, dotsent
e-mail: sacre@ukr.net

Mariupol's'ke predstavnytstvo
(Mariupol's'kyy derzhavnyy universytet)
kerivnyk **Bulyk M.**, kandydat politychnykh nauk, dotsent
e-mail: vorlok@ukr.net

Mykolayivs'ke predstavnytstvo
(Mykolayivs'kyy natsional'nyy universytet
imeni V. O. Sukhomlyns'koho)
kerivnyk **Makarchuk S. S.**, kandydat istorichnykh nauk, dotsent
e-mail: rvgreabis@farlep.mk.ua
koordinatorka **Shkurenko K. O.**, kandydat politychnykh nauk, dotsent
e-mail: sh_kamila@mail.ru

Odes'ke predstavnytstvo
(Odes'kyy natsional'nyy universytet imeni I. I. Mechnykova)
kerivnyk **Barvins'ka P. I.**, kandydat istorichnykh nauk, dotsent
e-mail: barvinskaja@ua.fm

Podil's'ke predstavnytstvo
(Podil's'kyy derzhavnyy ahrarno-tekhnichnyy universytet,
m. Kam'yanets'-Podil's'kyy)
kerivnyk **Kolosyuk I. A.**, kandydat filosof's'kykh nauk, dotsent
e-mail: ikolosyuk@ukr.net

Poltavs'ke predstavnytstvo
(Poltavs'kyy fakul'tet Natsional'noyi yurydychnoyi akademiyi Ukrainy
imeni Yaroslava Mudroho)
kerivnyk **Kutsepal S. V.**, doktor filosof's'kykh nauk, profesor
e-mail: svkutsepal@rambler.ru

Sums'ke predstavnytstvo
(Sums'kyy derzhavnyy universytet)
kerivnyk **Dehtyar'ov S. I.**, kandydat istorichnykh nauk, dotsent
e-mail: starsergo@bigmir.net

Ternopil's'ke predstavnytstvo
(Ternopil's'kyy natsional'nyy pedahohichnyy universytet
imeni Volodymyra Hnatyuka)
kerivnyk **Klish A. B.**, kandydat istorichnykh nauk, dotsent
e-mail: Klish_Andriy@ukr.net

Uzhhorods'ke predstavnytstvo
(Uzhhorods'kyy natsional'nyy universytet)
kerivnyk **Melehanych H. I.**, kandydat politychnykh nauk, dotsent
e-mail: melgi@ukr.net

Umans'ke predstavnytstvo
(Umans'kyy derzhavnyy pedahohichnyy universytet
imeni Pavla Tychny)
kerivnyk **Kryvosheya I. I.**, kandydat istorichnykh nauk, dotsent
e-mail: igorkryvosheia@gmail.com

Kharkivs'ke predstavnytstvo
(Natsional'nyy tekhnichnyy universytet «Kharkivs'kyy
politekhnichnyy instytut»)
kerivnyk **Vladlenova I. V.**, doktor filosof's'kykh nauk, profesor
e-mail: vladlenova@email.ua

Khmel'nyts'ke predstavnytstvo
(Khmel'nyts'kyy natsional'nyy universytet)
kerivnyk **Hotsulyak V. M.**, kandydat politychnykh nauk, dotsent
e-mail: gotsylak@ukr.net

Cherkas'ke predstavnytstvo
(Cherkas'kyy natsional'nyy universytet
imeni Bohdana Khmel'nyts'koho)
kerivnyk **Vasyl'chuk Ye. O.**, kandydat politychnykh nauk, dotsent
e-mail: vasilchuk84@bk.ru

Chernihivs'ke predstavnytstvo
(Chernihivs'kyy derzhavnyy instytut ekonomiky i upravlinnya)
kerivnyk **Topol' O. V.**, doktor filosof's'kykh nauk, dotsent
e-mail: topololga@ukr.net
koordinatorka **Horobets' S. M.**, molodshyy naukovyy spivrobitnyk
e-mail: olen-g@yandex.ru

PREDSTAVNYTSTVO
zbirnyka «Hileya: naukovyy visnyk» v Azerbaydzhani

(Natsional'noyi Akademiyi Nauk Azerbaydzhanu, m. Baku)
kerivnyk **Makhmudov M. A.**, doktor filosofiyi
e-mail: matlabm@yandex.com
koordinatorka **Rahimly R.**, naukovyy spivrobitnyk
e-mail: rus_rahimli@yahoo.com

PREDSTAVNYTSTVA
zbirnyka «Hileya: naukovyy visnyk» v Bilorusi

(Akademiya upravlinnya pry Prezydentovi Respubliky Bilorus',
m. Mins'k)
kerivnyk **Aleynykova S. M.**, kandydat sotsiolohichnykh nauk, dotsent
e-mail: alejnsvetlana@yandex.ru
(Brest's'kyy derzhavnyy universytet imeni O. S. Pushkina, m. Brest)
kerivnyk **Shostak H. V.**, kandydat pedahohichnykh nauk
e-mail: shostak1964@brest.by
(Homel's'kyy derzhavnyy universytet imeni Frantsys'ka Skoryny, m. Homel')
kerivnyk **Mez'ha M. M.**, kandydat istorichnykh nauk, dotsent
e-mail: nmezga@gsu.by

PREDSTAVNYTSTVA
zbirnyka «Hileya: naukovyy visnyk» v Pol'shchi

(Universytet imeni Adama Mitskevycha v Poznani)
kerivnyk **Dymchuk R.**, doktor, vykladach,
e-mail: dymczyk@wp.pl
(Instytut istoriyi Akademiyi imeni Yana Dluhosha v Chenstokhovi)
kerivnyk **Moravets N.**, doktor, vykladach
e-mail: mornor@wp.pl

Zaproshuyemo Vas vidvidaty nash sayt: www.gileya.org

E-mail: gileya.org.ua@gmail.com

Dyv. takozh: Sayt Natsional'noyi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernads'koho:
www.nbuv.gov.ua/portal

Rozdil: Naukova periodyka Ukrainy: zhurnaly ta zbirnyky naukovykh prats'

– Uporiadnyky: Veselova O. M. (vidp. upor.), Hrynevich V. A., Serhiichuk V. I. – K.: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 2015. – S.64–76.

9. Zaiets' B., Maksymets' B. Ob'iednana partiia vyzvolennia Ukrainy: stvorennia, prohramovi zasady, dial'nist' / B. Zaiets', B. Maksymets' // Visnyk Dnipropetrovs'koho universytetu. Serii: istoriia ta arkheolohiia. – 2016. – T.24. – №1. – S.58–66.

10. Zaitsev Yu. Ukrain's'kyi opozytynyi rukh 60–kh rokiv / Yu. Zaitsev // Krakivs'ki ukrainoznavchi zoshyty. T.I–II. 1992–1993 / pod redakcią Ryszarda Łuznego i Włodzimierza Mokrego. – Krakiv: Vyd-vo «Shvaipol't Fiol'», 1993. – S.225–236.

11. Zakharov B. Narys istorii dysydents'koho rukhu v Ukraini (1956–1987) / B. Zakharov; hudozh.-oformluivach B. Zakharov; Kharkivs'ka pravozakhysna hrupa. – Kh.: Folio, 2003. – 144 s.

12. Interv'iu z Germaniukom B. V., 1931 r. nar., s. P'iadyky, Kolomyis'kyi raion, Ivano-Frankivs'ka oblast', Ukraina. Zapys 09.02.2000, m. Kolomyia, interv'iuer Ovsienko V. V. [Elektronnyi resurs] / V. V. Ovsienko // Kharkivs'ka pravozakhysna hrupa. Dysydents'kyi rukh. – Rezhym dostupu: <http://khpg.org/archive/index.php?id=1263393069>

13. Interv'iu z Tymkivym B. V., 1935 r. nar., s. Sivka-Voinylivs'ka, Kalus'kyi raion, Ivano-Frankivs'ka oblast', Ukraina. Zapys 19.03.2000, m. Kolomyia, interv'iuer Ovsienko V. V. [Elektronnyi resurs] / V. V. Ovsienko // Kharkivs'ka pravozakhysna hrupa. Dysydents'kyi rukh. – Rezhym dostupu: <http://khpg.org/archive/index.php?id=1267294028>

14. Kas'ianov H. Nezhodni: ukrains'ka intelihenciia u rusi oporu 1960–80 kh rokiv / H. Kas'ianov; holov. red. S. V. Holovko. – K.: Lybid', 1995. – 224 s.

15. Maksymets' B. Ob'iednana partiia vyzvolennia Ukrainy: orhanizatsiini ta prohramovi zasady / B. Maksymets' // Politolohichni zapysky. – 2014. – №2 (10). – S.110–120.

16. Mizhnarodnyi biohrafichnyi slovnyk dysyidentiv krain Tsentral'noi ta Skhidnoi Yevropy i kolyshn'oho SRSR. U 2 t. – T.I. Ukraina. – Chastyna 1. – Kh.: Kharkivs'ka pravozakhysna hrupa; «Prava liudyny», 2006. – 1–516 s.

17. Tam samo. – Chastyna 2. – Kh.: Kharkivs'ka pravozakhysna hrupa; «Prava liudyny», 2006. – 517–1020 s.

18. Panchuk M. Vid UV0–OUN do UNF: yednist' i spadkoemnist' ukrains'koho natsionalistychnoho pidpillia / M. Panchuk // Ukrain's'kyi Natsional'nyi Front: doslidzhennia, dokumenty, materialy / uporiad. M. V. Dubas, Yu. D. Zaitsev. – L'viv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Kryp'iakhevycha NAN Ukrainy, 2000. – S.5–13.

19. Politychni protesty i inakodumstvo v Ukraini (1960–1990): dokumenty i materialy / upor. V. M. Danylenko. – K.: Smoloskyp, 2013. – 736 s.

20. Rusnachenko A. Natsional'no-vyzvol'nyi rukh v Ukraini: seredyna 1950–kh – pochatok 1990–kh rokiv / A. M. Rusnachenko; [red. Veremichuk O. P.]. – K.: Vyd-vo imeni Oleny Telihy, 1998. – 720 s.

21. Rukh oporu v Ukraini: 1960–1990. Entsyklopedychnyi dovidnyk /peredm. O. Zinkevycha, O. Obertasa. – K.: Smoloskyp, 2010. – 804 s.

22. Seko Ya. Nelehal'ni orhanizatsii URSR druhoi polovyny XX st.: zahal'na kharakterystyka / Ya. Seko // Ukraina-Yevropa-Svit. Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats'. Serii: istoriia, mizhnarodni vidnosyny / hol. red. L. M. Aleksievets'. – Ternopil': Vyd-vo TNPU im. V. Hnatiuka, 2012. – Vyp.10. – S.112–129.

23. Seko Ya. Ukrain's'ki natsionalistychni pidpil'ni orhanizatsii 1950–1970–kh rr.: zahal'na kharakterystyka / Ya. Seko // Naukovi zapysky Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: istoriia / za zah. red. prof. I. S. Zuliaka. – Ternopil': Vyd-vo TNPU, 2012. – Vyp.2. – S.107–117.

24. Tkachuk Ya. Burevii. Kniha pam'iaty / Ya. Tkachuk. – L'viv: Vyd-vo «Spolom», 2004. – 368 s.

25. «U merekhtinni naidorozhchykh lyts'». Zhaduiuchy Mykhailynu Kotsiubyns'ku / uporiadnyk i vidp. red. E. Solovei. – K.: Dukh i Litera, 2012. – 576 s.

Ostrovskiy V. V., Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the Department of Theory and Methodology of Education, Methodology of the Laboratory of Sociology and Philology, Ivano-Frankivsk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education (Ukraine, Ivano-Frankivsk), ostrovsky.valery@gmail.com

United Party of Liberation of Ukraine: history episodes

The article reveals little-known pages of the history of one of the anti-regime illegal organizations of the late 50's of the XX century – the United Party of Liberation of Ukraine. After careful study and analysis of the archived five-

volume criminal case, preconditions, causes, consequences have been identified, key episodes have been determined, the structure, program documents, the behavior of the leaders, activists, involved in the activities of the party have been analyzed in terms of preparatory, main and final stages.

Keywords: Ukrainian nationalism, Ukrainian resistance, underground organization, the United Party of Liberation of Ukraine.

* * *

УДК 614.84 «1925–1930»

Харламов М. І.,

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін, Національний університет цивільного захисту України (Україна, Харків), mike1982kharlamov@gmail.com

Гонтаренко Л. О.,

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін, Національний університет цивільного захисту України (Україна, Харків), lgontarenko910@gmail.com

ВЗАЄМОВІДНОСИ НКВС УСРР ТА УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКОВОГО ОКРУГУ (УВО) З ПИТАНЬ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 1920–Х РОКІВ

Метою дослідження є розгляд основних аспектів співробітництва наркомату внутрішніх справ та представництва збройних сил СРСР на території України в галузі пожежної охорони у II половині 1920–х років. В науковій розвідці характеризуються загальні питання взаємної відповідальності вогнеборців з НКВС УСРР та УВО УСРР, особливості підпорядкування військових вогнеборців комунальним професійним пожежним командам під час гасіння пожеж. Також розглядаються малодосліджені питання передачі досвіду пожежогаасіння професійними пожежними командами військовим пожежним РСЧА (Робітничо-Селянська Червона Армія). В статті використовувалися проблемно-хронологічний та історико-системний методи дослідження, що дозволили достатньо об'єктивно підійти до аналізу зазначених наукових питань. Дана наукова стаття базується на архівних джерелах Державного архіву Харківської області (ДАХО), що частково вперше введені у науковий обіг.

Ключові слова: НКВС (Народний Комісаріат Внутрішніх Справ), УВО (Український Військовий Округ), пожежні команди, пожежа, взаємодія.

Необхідно не залишити поза увагою української наукової спільноти в галузі історії України, той факт що дослідження протипожежного співробітництва НКВС України та Українського Військового Округу у другій половині третього десятиліття ХХ століття в Україні є такою науковою проблемою, що не розглядалася українськими та закордонними науковцями взагалі. При цьому, слід зауважити, що розгляд окремих аспектів пожежогаасіння в Україні у 1920–х роках певним чином розглядався в українській та радянській історіографії. Зазначена автором дослідження наукова проблематика, на наш погляд, безумовно, має науково актуальний характер, оскільки наукових досліджень з зазначеної тематики не існує.

Боротьба з пожежами в Україні у розквіт нової економічної політики набирала обертів, республіка багата, більше коштів виділялося на вогнеборчу справу. Проте одним з важливих питань в даному напрямі залишалося питання протипожежної охорони військових установ розташованих на території УСРР. До 1926 року професійні комунальні, добровільні та змішані пожежні команди не мала доступу до закритих військових об'єктів. Однак пожежі там траплялися і мали достатньо серйозні негативні наслідки. З метою поліпшення ситуації в даному питанні у квітні 1926 року були видані «Основні

положення взаємовідносин між військовим відомством УСРР та НКВС з завідування пожежною справою на всіх військових підприємствах, складах, установах та частинах розташованих у кордонах УСРР» [1, арк. 170]. На основі приміток та постанов СНК УСРР про зосередження пожежної справи в НКВС від 30.07.1920 року наркомат внутрішніх справ разом з військовим відомством визначили головні моменти протипожежної охорони в установах підпорядкованих УВО.

Таким чином, загальне керівництво, пожежний нагляд та контроль за пожежною справою у закладах та частинах УВО (згідно постанови СНК від 30.07.1920 року) належало НКВС УСРР. Військове відомство згідно статуту гарнізонної служби РСЧА та наказу №958 1924 року Револуційної Військової Ради СРСР (РВР СРСР) мало приймати усі профілактичні засоби для попередження пожеж та допомоги у гасінні пожеж професійним комунальним пожежним колективам [1, арк. 170]. Профілактичні вогнеборчі заходи були наступними: формування допоміжних спеціальних пожежних команд і дружин (за необхідності), розміщення необхідного протипожежного устаткування, облаштування сигналізації, громовідводу тощо, загальний технічний нагляд та контроль у відношення протипожежної безпеки військових будівель. Військовий комісаріат мав право та зобов'язаний був на великих військових складах, приміщеннях, у військових містечках (за необхідністю), а також на територіях, де зовсім не було професійних пожежних організацій створювати та забезпечувати власні спеціальні пожежні дружини.

Потрібно зазначити, що загальний план протипожежних заходів УВО мав погоджуватися з загально-республіканським планом НКВС УСРР, окрім того військові мали щорічно повідомляти органи внутрішніх справ про стан пожежної безпеки власних об'єктів за минулий рік. Проте порядок перевірки згаданих об'єктів стосовно стану пожежної безпеки у зазначений період був своєрідним. Так, якщо фахівці пожежної справи відділу місцевого та комунального господарства НКВС бажали перевірити стан профілактичних заходів боротьби з вогнем на території, підконтрольній УВО, то у такому випадку збиралася спеціальна комісія, що перевіряла стан пожежної безпеки, безпосередньо у присутності адміністрації установи, підконтрольній РСЧА. До складу комісії входили представники пожежного нагляду Наркомату внутрішніх справ та УВО, адміністрації установи УВО, квартирних органів військового відомства [1, арк. 170]. Слід сказати, що не тільки НКВС мав право перевіряти установи військового комісаріату України, але й навпаки, адміністративні одиниці УВО мали право оглядати в справі пожежної безпеки будівлі, що належали до юрисдикції управління місцевого господарства пожежної охорони, які знаходилися у безпосередній близькості до військових об'єктів.

Згадані об'єднані комісії з протипожежного обстеження свої дії мали погоджувати з поточними наказами та розпорядженнями РВР УСРР та УВО у вогнеборчій справі. Комісійні акти пожежних обстежень з зафіксованими результатами протипожежного стану підприємств передавалися зацікавленим сторонам для виправлення недоліків. У випадку, якщо підприємство не погоджувалося з вказаними комісією недоліками, воно могло звернутися зі скаргою до місцевих міжвідомчих

пожежних нарад, а згодом і у центральну нараду при НКВС. Під час виникнення пожежі військові частини та організації мали провести усі необхідні заходи з попередження розповсюдження вогню, використати усі засоби протипожежної безпеки та терміново викликати комунальні пожежні частини, а після їх прибуття передати їм всю необхідну інформацію про пожежу та поступити під їх безпосереднє керівництво згідно статуту гарнізонної служби РСЧА [1, арк. 171]. Діяльність професійних пожежних команд та спеціальних військових пожежних дружин мала узгоджуватися договорами між їх керівниками, носити обов'язковий характер в плані взаємодопомоги при пожежогасінні, місцеві органи влади мали складати план та порядок взаємодії на майбутній період між військовими та комунальними дружинами вогнеборців. НКВС УСРР визнавав бажаними взаємні перевірки пожежної боєготовності міських та військових пожежних команд за умови їх попереднього узгодження з керівниками пожежної справи УВО та НКВС України.

Цікаво було б відмітити, що «пожежні організації складів, підприємств, закладів та частин УВО обов'язково мали брати участь у гасінні пожеж поза власною територією у випадку: 1. Безпосередньої загрози від пожежі майна установ, складів, закладів та частин військового відомства. 2. Пожеж, що є стихійними лихами та загрожують майну установ, складів, закладів та частин військового відомства. 3. Випадків пожеж особливо важливого та цінного для республіки майна, розташованого у безпосередній близькості до підприємств, складів, закладів та частин військового відомства» [1, арк. 171]. Однак при пожежах за кордонами військової території, там мало залишатися необхідна кількість пожежних для ліквідації можливих пожеж. У випадках спільної праці на пожежах військових та комунальних пожежних команд керівництво та відповідальність покладалося на керівну особу, вищу за посадою та званням, якщо інше не було заздалегідь затверджено спеціальною угодою.

З метою погодження міжвідомчих взаємовідносин та заходів у справі пожежної охорони, розробки та погодження пожежно-технічних питань, та для розгляду і вирішення питань, що виникають на місцях, було вирішено створити при НКВС України та на місцях при оточуючих місцевих господарствах (окрімсгоспах) – Міжвідомчі пожежні ради та наради з представників усіх зацікавлених відомств та залучення до цих установ (у необхідних випадках фахівців з різних галузей науки та техніки). Дані положення були підписані головним інспектором зі справ пожежної охорони УСРР Дуженком та керівником будівельно-квартирного відділу УВО Царевим [1, арк. 171].

«Основні положення взаємовідносин між військовим відомством УСРР та НКВС з завідування пожежною справою у всіх військових підприємствах, складах, установах та частинах розташованих у частинах УСРР» 11 травня 1926 року були розіслані спеціальним циркуляром усім окрімсгоспам та АМСРР (Автономній Молдовській Соціалістичній Радянській Республіці). А також усім квартирним відділам територіальних округів, усім начальникам відділів, управлінням постачання УВО штабу УВО та управління УВО, усім комкорам, комдивам УВО, усім військовим частинами, закладам та установам

УВО Керівникам пожежних команд пропонувалося негайно погодити та затвердити особливості взаємодії під час пожеж між військовими та комунальними вогнеборцями, особливості управління, скласти протоколи подібних погоджень та надіслати їх копії до НКВС і УВО (оригінали зберігати у місцевих військових та комунальних пожежних дружинах) [1, арк. 169]. Згаданий циркуляр був підписаний заступником завідувача відділу місцевого та комунального господарства Рудницьким разом зі згаданими Дуженком та Царевим.

Потрібно сказати, що згідно вищезазначених положень пожежні організації, підпорядковані НКВС, організували навчання та інструктування керівників військових пожежних команд, що в свою чергу передавали отримані знання власним підлеглим. Для цієї мети була створена спеціальна програма з пожежної справи, у якій коротко характеризувалися причини пожеж, протипожежні профілактичні заходи, аналізувалися спеціальні засоби пожежогасіння.

Серед причин виникнення пожеж виділяли: несправність приладів освітлення, опалення або їх неправильне встановлення, недбале та необережне поводження з вогнем, вибухи, блискавки, підпали, самозаймання, іскри паровозу, дитячі пустощі. Пожежні мали звертати увагу населення на наступні можливі причини розповсюдження вогняного лиха – горіння гною, сіна, тирси, деревних та металевих стружок, масляних ганчірок, вапна, кам'яного вугілля, недбале поводження з газовими лампами та кухнями, доливання гасу під час горіння поблизу відкритого вогню, розпалювання гасом, бензином, іншими горючими рідинами, необережне розпалювання, відсутність припічних листів, викидання золи, вугілля, недопалків, сірників, сажі, розведення багаття тощо [2, арк. 3].

Військових пожежних навчали попереджувальним протипожежним заходам, як то: використання вогнетривких матеріалів, облаштування безпечних сховищ, громовідводів, додержання запобіжних заходів при опаленні та освітленні приміщень, нагляд та караул за будівлями, в тому числі за складами горючих та вибухових речовин, вірне облаштування валів, ровів та зелених насаджень, віконниць та дверей, дотримання належних інтервалів та розривів між будівлями. Вони також мали знати, що існують професійні, добровільні, змішані, повиннісні, спеціальні пожежні команди, а також їх внутрішню структуру, колектив, устаткування, рухомий склад, протипожежний реманент; особливості водопостачання, сигналізації, шляхів сполучення; вивчали вибухи та вогнебезпечні речовини, їх зберігання, умови займання, силу вибуху, детонацію та гасіння [2, арк. 3].

Окремо професійні пожежні розповідали про особливості основних технічних засобів пожежогасіння, зокрема про ручні механічні пожежні насоси: його принцип дії, всмоктування та нагнітання води, безперервність струменя води, складові частини насосу (ручна труба, насос, санчата, клапанні коробки, циліндри та їх розташування, поршні, клапани, повітряний ковпак, допоміжні частини), догляд та встановлення за насосів в частині і на пожежі, догляд та структура гідропульту. Не менш важливою частиною пожежного реманенту були приймальні та викидні пожежні рукави (пенькові, льняні, прорезинені та прості). Вогнеборці військових частин

повинні були ознайомленими з розмірами та міцністю рукавів; мали справлятися з втратою тиску в рукавах; прокладанням рукавних ліній (правилами, розрахунками та способами спрямування ліній); доглядом за рукавами на пожежах (заміна, тимчасовий ремонт), прибиранням влітку та взимку, скатуванням у кола та на котушки тощо.

Теоретична підготовка військових пожежних, хоча і проходила у обмеженому варіанті порівняно з пожежними комунальних дружин, все ж такі мала належний рівень. Вони аналізували переваги та недоліки брандспойтів різних форм та матеріалів (резинових та металевих), особливості їх подачі на дахи з приєднаними рукавами; з'єднувальних гайок (гвинтових та, тих що змикаються), їх системи, догляд за ними (стан прокладок та з'єднання з рукавами); стендерів (їх системи та тип, установка на водопроводі та догляд за ними); хімічних вогнегасників (порошкових та рідинних, кислотних та лінних, з замерзаючими і незамерзаючими зарядами, ударні та перекидні), особливості їх дії, випробування та догляд за ними [2, арк. 4].

Для рядових пожежних також були необхідні знання про інший необхідний інструмент на пожежах. На той момент у вогнеборців були кілька видів драбин – механічні, висувні, складні, штурмові, дахові, приставні, «палиці»; освітлювальних приладів – факели, ліхтарі, лампи «ДЕВЛ»; рятувальних приладів – пояси, карабіни, мотузки; допоміжних засобів – протидимові маски (автономні та з обмеженим районом дії), респіратори, вуалі «Вінклера», щити тощо. Їх необхідно було доглядати та правильно використовувати на пожежах. Однак найбільш розповсюдженим та дієвим на пожежах був ломовий інструмент. До нього можна було віднести – сокири, лом, багри, гаки, кішки, ломові мотузки. Рятувальники вивчали особливості їх використання, структуру, матеріал, типи, призначення та догляд за ними. Звичайно, що окрім теоретичної частини військові вогнеборці під наглядом професійних пожежних використовували отримані знання на практиці.

Взаємовідносини НКВС УСРР та Українського Військового Округу (УВО) з питань пожежної безпеки у II половині 1920-х років мали плідний характер, поступово кількість пожеж у військових частинах та установах ставала все меншою, а кваліфікація, як професійних комунальних команд рятувальників так і спеціальних військових дружин з гасіння пожеж зростала. У подальших наукових роботах можливий аналіз питань взаємодії Народного комісаріату внутрішніх справ та Народного комісаріату з військових і морських справ у галузі пожежної охорони у 1930-х роках в Україні.

Список використаних джерел

1. Державний архів Харківської області. – ФР-1486. – Оп.1. – Спр.350.
2. Там само. – ФР-1576. – Оп.1. – Спр.446.

References

1. Derzhavnyy arkhiv Kharkivs'koyi oblasti. – FR-1486. – Op.1. – Spr.350.
2. Tam samo. – FR-1576. – Op.1. – Spr.446.

Kharlamov M. I., Ph.D. (historical sciences), Associate Professor, Associate Professor of department of social and humanitarian disciplines of the National University of civil protection of Ukraine (Ukraine, Kharkiv), mike1982kharlamov@gmail.com

Gontarenko L. O., Ph.D. (psychological sciences), Associate Professor, Associate Professor of department of social and humanitarian disciplines of the National university of civil protection of Ukraine (Ukraine, Kharkiv), lgontarenko910@gmail.com

Relations between the NKVD of the Ukrainian SSR and the Ukrainian Military District (UBO) on fire safety in the second half of the 1920s

The purpose of the study is to consider the main aspects of cooperation of the People's Commissariat of Internal Affairs and the representation of the armed forces of the USSR in the territory of Ukraine in the field of fire protection in the second half of the 1920s. In scientific research, the general issues of mutual responsibility of fire fighters with the NKVD of the Ukrainian SSR and UDOs of the Ukrainian SSR are characterized, especially the subordination of military fire brigades to the communal professional fire brigades during the extinguishing of fires. Also reviewed are poorly investigated issues of transfer of fire extinguishing experience by professional fire brigades to the military firefighting Red Army (Workers' and Peasants' Red Army). The research used the problem-chronological and historical-systematic methods of research, which allowed a fairly objective approach to the analysis of these scientific issues. This scientific article is based on archival sources of the State Archives of the Kharkiv Region (SAHO), which were partially introduced for the first time in scientific circulation.

Keywords: NKVD (People's Commissariat of Internal Affairs), UWO (Ukrainian Military District), fire brigades, fire, interaction.

* * *

УДК [94(438):355.211]«1918/1939»

Дмитрук Я. В.,
аспірантка кафедри Історії Центральної
і Східної Європи, Київський національний
університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ),
dm.yaroslava@gmail.com

Призов національних меншин до Війська Польського в міжвоєнний період: правовий аспект

Зроблена спроба комплексного висвітлення питання призову представників національних меншин до Війська польського в міжвоєнний період, а також з'ясування місця нацистських у структурі збройних сил Польщі. У статті висвітлено правові підстави призову національних меншин до Війська Польського, проаналізовано ключові нормативно-правові акти, які регулювали призов населення на строкову службу у польську армію. Проаналізовано національний склад польської армії та на основі аналізу законодавчих документів визначено особливості набуття польського громадянства представниками національних меншин.

На основі опрацьованих матеріалів, зроблено висновки щодо ключових юридичних аспектів, які регулювали призов національних меншин на службу до Війська Польського у міжвоєнний період.

Ключові слова: Військо Польське, призовна кампанія, національні меншини, військовий обов'язок.

Створення регулярної і сильної армії було одним із ключових завдань вищого керівництва Польщі одразу після відновлення незалежності. Зважаючи на складне соціально-економічне становище Польщі після I світової війни формування збройних сил було тривалим процесом та вимагало від військового керівництва послідовної політики щодо запровадження загального військового обов'язку. У цій ситуації важливим елементом також було вирішення питання призову представників національних меншин до збройних сил Польщі.

На думку польського військового керівництва, значна чисельність солдатів не поляків у армії становила безпосередню загрозу безпеці держави. Це було пов'язано з тим, що на так званих західних і східних кресах переважало непольське населення, з притаманним йому ворожим ставленням до Польської державності, до того ж, не останню роль у поширенні

антипольських настроїв у цих регіонах відігравав вплив сусідніх Німеччини та Радянського Союзу. Саме тому у перші роки після відновлення незалежності Військо Польське формувалося з призовників-добровольців здебільшого поляків, тоді як відсоток представників інших національностей був дуже незначним.

Ситуація змінилася із запровадженням загального військового обов'язку, відтоді військове керівництво почало приділяти значну увагу призову представників національних меншин на строкову службу в польську армію. Дослідження цього процесу сприятиме всебічному висвітленню національної політики Польщі у міжвоєнний період, а також загальних тенденцій розвитку національних меншин, які у цей час справили неабиякий вплив на формування польського суспільства в цілому, і армії зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що питання правових підстав призову представників національних меншин до Війська Польського наразі не стало предметом комплексного ґрунтового дослідження. Окремі аспекти обраної теми висвітлені в роботах польських та українських науковців. Так, П. Ставецький [7] приділяє увагу ролі національних меншин в структурі Війська Польського та частково піднімає питання юридичних підстав призову національних меншин на строкову службу. У праці Д. Мателського [8] висвітлюється інформація про грудневий призов 1921 р.: чисельність національних меншин у складі армії, випадки дезертирства з військових частин, проблеми та недоліки роботи призовних комісій і повітових команд поповнення, характеристика нацистських щодо їх ставлення до служби у Війську Польському. А. Руккас, М. Кротофіл [4; 10; 5] розглядають, окрім іншого, і питання правових підстав призову українців до Війська Польського, а також набуття ними польського громадянства.

Однак, не зважаючи на уже наявні розвідки з даної теми, необхідне її подальше ґрунтовне вивчення, із залученням ширшого кола джерел. Оскільки саме детальне вивчення нормативно-правових актів, які регулювали призов національних меншин на службу до Війська Польського у міжвоєнний період, дасть можливість краще дослідити цей процес.

Мета статті – висвітлити ключові правові підстави призову представників національних меншин до Війська Польського в міжвоєнний період, а також з'ясувати їх місце в структурі збройних сил Польщі.

Разом із відновленням незалежності Польщі розпочався процес створення якісно нового військового формування. Так, указом Регентської Ради від 27 жовтня 1918 р. створювалася національна регулярна армія на підставі Тимчасового закону про загальний військовий обов'язок. Закон передбачав, що кожен громадянин Польського королівства зобов'язаний був проходити службу у польській армії. А вже 27 грудня 1918 р. згідно з наказом Міністра військових справ було оголошено про проведення першого призову [1, с. 149].

Однак, першопочатково, польська армія формувалася виключно з добровольців, що пояснюється кількома важливими причинами. Так, на думку військового керівництва, тільки-но відновлена держава не здатна була забезпечити ні організаційно, ні політично, проведення загальнообов'язкового призову. Ці побоювання були

ЗМІСТ

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Трегубенко Т. М. Почаївський монастир як осередок церковної музичної культури (на матеріалах богослужбових видань XVIII ст.)	7
Мисак Н. Ф. Соціально–професійний портрет українського народного учителя у Галичині наприкінці XIX – на початку XX ст.	10
Нікічук В. С. Історична географія та картографія України в дослідженнях одеських вчених XIX – початку XX ст.	15
Орехівський В. Д. Еволюція науково–організаційних основ органічного землеробства у Південному Степу України наприкінці XIX – на початку XXI століть	18
Козак О. Внесок родини Богдана і Варвари Ханенків у розвиток матеріальної і духовної культури українського народу	22
Коляда І. А. Реакція міського населення Правобережної України на початок Першої світової війни: спроба ретроспективи	27
Книгиницька О. В. Олена Степанів у російському полоні (1915–1917 рр.)	30
Алтухов О. А. «Банкова енциклопедія» 1917 р., як джерело з історії розвитку біржової справи України наприкінці XIX – на початку XX ст.	34
Телегуз І. О., Мегей А. В. Українці в роки Першої світової війни та Української революції на сторінках діаспорної періодичної преси Канади та США	37
Варгатюк С. В. Демблінські переговори української дипломатичної місії з урядовцями Речі Посполитої Ю. Пілсудського	41
Зозуля Н. М. Повстанські отамани та квазідержавні утворення Середнього Подніпров'я у світлі мемуарної та епістолярної спадщини старшин армії УНР	44
Островський В. В. Об'єднана партія визволення України: епізоди історії	47
Харламов М. І., Гонтаренко Л. О. Взаємовідносини НКВС УСРР та Українського Військового Округу (УВО) з питань пожежної безпеки у другій половині 1920–х років	54
Дмитрук Я. В. Призов національних меншин до Війська Польського в міжвоєнний період: правовий аспект	57
Чуйко Р. В. Відбудова мережі регіональних архівних установ України в післявоєнний період (1943–1950 рр.)	60
Теліуз Г. С. Діяльність українських студентських організацій в Австрії у 1945–1955 рр. за архівними джерелами	63
Лук'яненко О. В. «Цех здоров'я»: фізкультура та спорт у педагогічних вишах України першої половини XX століття	64
Петрик Н. Р. Музей однієї картини – «Рацлавичка панорама»: історія створення, військово–історичне та культурне значення, історична доля полотна	66
Подобєд О. А. Українське образотворче мистецтво у повоєнній Західній Німеччині	70
Братусь І. В., Гунька А. М. Історичний ракурс використання Інтернету в освіті: культурні норми та аномалії	76
Сошинська В. Є. Професійна періодика як джерело бібліотечно–інформаційних інновацій	77
Юрченко Е. І. Розроблення наукових основ штучного осіменіння в УРСР (1930–1970–ті рр.) як зоотехнічного методу	83
Тверитникова О. Є. Теоретико–методологічні засади розвитку електротехнічної галузі України	85
Чернищук Н. В. Історія виникнення та розвитку права	89
Універсал С. О. До історії єврейської громади Волині	91
Файда О. В. Святкування 900–ліття хрещення Русі та Київська духовна академія	96
Гай–Нижник П. П. Революційні події в Україні: боротьба за право вибору і національну гідність (листопад 2013 р. – лютий 2014 р.)	100
Krylova A. M., Polyakova L. I., Butskiy P. E. Development of executive power branches in independent Ukraine (Розвиток виконавчих потоків в незалежній Україні)	112
Heydarli G. The ambassadors of Shah I Abbas at the courts of Christian Europe (Посли Шаха Аббас I при дворах християнської Європи)	116
Mammadova V. M. Library information services provided to external users at the ADA University Library (Бібліотечно–інформаційні послуги, що надаються зовнішнім користувачам в Бібліотеці Азербайджанської Дипломатичної Академії)	120
Гусейнов И. Современный этап и перспективы азербайджано–американских отношений (Сучасний етап і перспективи азербайджано–американських відносин)	123
Гюльалиев Э. Г. Редкие и ценные издания, хранящиеся в фонде Научной библиотеки Бакинского государственного университета (Рідкісні і цінні видання, що зберігаються у фондах Наукової бібліотеки Бакинського державного університету)	126
Джалилова З. Н. Межнациональные столкновения в 1905–1906 гг. в городе Иреван (Міжнаціональні зіткнення у 1905–1906 гг. у місті Іреван)	128
Руда О. В. Освітнє питання в діяльності Законодавчого сейму Другої Речі Посполитої (1919–1922)	131
Черкасов С. С. Польська реформація XVI–XVII ст. у відображенні історичних документів та матеріалів: джерелознавчий аспект	135
Садовнік О. В. Причины та сприяючі фактори виникнення Придністровського конфлікту кінця 1980–х – початку 1990–х рр.	138
Ханмамедова Н. А. О деятельности Комитета Татьяны в Северном Азербайджане (1914, сентябрь – 1917, февраль) (Про діяльність Комітету Тетяни в Північному Азербайджані (1914, вересень – 1917, лютий))	141
Слюсаренко А. В. Реформуння сил спеціальних операцій Бундесверу	145